

ЮГОЗАПАДНИЯТ УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ – НАСТОЯЩИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВИЗИЯ ЗА БЪДЕЩЕТО

Проф. д-р Иван Мирчев
Ректор на ЮЗУ „Неофит Рилски“

SOUTHWESTERN UNIVERSITY „NEOPHYTE RILSKI“ – CURRENT CHALLENGES AND VISION FOR THE FUTURE

I. Mirchev

Проф. д-р Иван Мирчев е роден в Благоевград, златен медалист на Националната хуманитарна гимназия „Св. св. Кирил и Методий“. Магистър по математика на СУ „Св. Кл. Охридски“. Научните му интереси са в областта на дискретната математика, теория на графите, дискретното оптимиране и новите образователни технологии. В ЮЗУ „Неофит Рилски“ е от 28 години след спечелен конкурс за асистент. Защищава докторат в областта на отделимите множества. Доцент (1995), професор (2007). Има повече от 100 публикации в специализирани научни издания у нас и в чужбина. Автор е на 12 учебника по висша математика, няколко монографии и ръководства за решаване на задачи, научен ръководител и съставител на четири сборника. Специализира в Маастрихт, Белгия, Санкт Петербург и два пъти в Лондон. Два поредни мандата е зам.-ректор по акредитация, информационна инфраструктура и издателска дейност. Ръководи Катедрата по информатика и е директор на Университетското издателство „Неофит Рилски“.

Основна мисия на ректорските ръководства на Югозападния университет „Неофит Рилски“ през последните 10 години винаги е била в унисон с главните изисквания, залегнали в Закона за висше образование – наред с подготовката на специалисти, способни да развиват и прилагат научни знания в различните области на човешката дейност, висшите училища в България да

повишават квалификацията на специалистите, да осигуряват условия за развитие на науката, културата и иновационната дейност. Благодарение на това университетът успя да промени своя облик от национална образователно-научна в научно-образователна институция и да се превърне в съществен фактор в системата на висшето образование на Република България – с академични традиции и модерна научна и образователна база, както и със значително присъствие у нас и в чужбина.

В ръководните нормативни документи и мандатните програми за управление на висшето училище ясно са очертани мисията, визията и целите на университета, свързани с научноизследователската дейност:

- ясно и категорично да бъдат изведени на преден план съизмерими, аналогични и все по-пълно съответстващи на европейските стандарти изисквания към качеството на научноизследователската работа, да се развие съществуващата и изгради нова научна инфраструктура на територията на университета;
- да се активизира научният и творческият потенциал на базовите университетски звена – факултетите, Техническият колеж, общите структури и изградените изследователски центрове и лаборатории, за да се постигне оптималният за различните професионални направления баланс и единство на изследване и учене; на съдържателен евристичен диалог и иновации за научно обезпечаване на собствената учебно-познавателна дейност на студентите;

Все по-диференциращата се по образователно-квалификационни степени система на обучение в Югозападния университет „Неофит Рилски“ да прерасне в цялостна разгърната и обогатяваща научно-учебна среда.

За постигането на изтъкнатите по-горе приоритети в областта на научноизследователската дейност през 2000 г. е приета и актуализирана през 2008 г. „Стратегия за развитие на научните изследвания“. В нея е посочено, че за формулирането на основни приоритети в сферата на университетската наука, основополагащи са официалните документи, приети на редица европейски и национални форуми: Лисабонската конференция; Европейският стратегически форум за научноизследователска инфраструктура, подписана от 27 страни-членки на ЕС; Проектът за Национална стратегия за развитие на научните изследвания (2009-2020 г.); Стратегическите цели и приоритети на Националния план за развитие (2007-2013 г.), одобрен от Министерския съвет на Република България; Болонската декларация за развитие на общоевропейско пространство за висше образование; Националната стратегия за висше образование.

Отчитайки насоките, отразени в посочените по-горе нормативни документи, в стремежите си да отговори на високите изисквания за ролята и мястото на науката в съвременното общество, академичната общност в Югозападния университет формулира за близките няколко години следните основни приоритети и насоки за развитие в научноизследователското и научнообразовател-

ното пространство: да се обезпечи стабилен кадрови състав от хабилитирани преподаватели и доктори на науките; продължаващо активизиране на научно-изследователската работа и международно сътрудничество чрез качествен и количествен ръст при участието в различни национални и международни програми и проекти; да се изгради научна инфраструктура в съответствие с приоритетите на Национална пътна карта за изграждане на научна инфраструктура; непрекъснато да се повишава качеството на образование на студентите и пряката му обвързаност с научното знание; да се подобри качеството на докторантското обучение в съдържателен и организационен план, както и акредитиране на нови докторски програми.

Тези основни приоритети и насоки, както и ежегодно актуализираните програми за научноизследователска и художественотворческа дейност по основни звена, се конкретизират в тематиката на разработваните научноизследователски проекти, финансирани по Наредба № 9 на МОН за условията и реда за изразходване на целевата държавна субсидия за научна дейност и за организация и участие в научните прояви на ЮЗУ.

В съответствие със Стратегическите цели и приоритети на Националния план за развитие (2007-2013 г.), одобрен от Министерския съвет на Република България, Академичният съвет прие работна програма за развитие на научна инфраструктура за периода 2008-2011 г., която предвижда:

- Югозападният университет „Неофит Рилски“ да развива ефективна и последователна международна научна дейност на национално, регионално и европейско ниво чрез международно коопериране и анализ на неотложните нужди в областта на научната инфраструктура;

- Университетът да бъде част от изграждането на Европейското научноизследователско пространство (European Research Area);

- Да участва в поддържането на координация на националните и регионалните политики и програми в областта на RI;

- Изграждане на пътна карта на ЮЗУ (South West University's Roadmap), която да покрива всички области на науката, които са предмет на изследване в университета. За целта ЮЗУ прие общоприетото за ЕС определение за RI: Изследователската инфраструктура включва съоръжения, ресурси и свързани с тях услуги, използвани от научната общност за провеждане на водещи научни изследвания, трансфер и обмен на анализ, съхранение и защита на знанията. Тя включва също комплекс от научна апаратура (научно оборудване, съоръжения, научни колекции, архиви и структурирана информация, звена с уникална структура и характер).

В изпълнение на решения, както и на задачите, отразени в мандатната програма на настоящото ректорско ръководство, бе разработен вътрешноинституционален проект с международно участие за „Оценка на научната инфраструктура (RI) и капацитета (човешки ресурси, R & D) за научни изследвания на Югозападния

университет „Н. Рилски“, Благоевград, Република България“. За оценители бяха привлечени представители на ESFRI, НАОА, МОМН (дирекция „Научни изследвания“), представители на местната и централната изпълнителна власт и бизнеса. Необходимостта от разработване на проекта бе обусловена от нуждата от активно и успешно участие в международни и национални научноизследователски проекти с цел развитие на научна инфраструктура (насърчаване на международното сътрудничество чрез инвестиции в научните изследвания).

Основната цел на този проект бе да бъдат оценени научноизследователски центрове/лаборатории, които развиват успешна дейност на територията на ЮЗУ през последните 10 години, както и да се създадат оптимални условия за развитие на ефективна и последователна международна научна дейност на национално, регионално и европейско ниво чрез международно коопериране и анализ на неотложните нужди в областта на научната инфраструктура.

В ЮЗУ „Неофит Рилски“ развиват научноизследователска дейност общо 20 научни центъра, лаборатории и семинари и много от тях получават висока оценка: Енергиен соларен център; Научноизследователска лаборатория по електронно обучение; Научноизследователска лаборатория по химия за органични съединения; Център за межкултурни, социални и образователни взаимодействия; Университетски център за изследване на заскването и компютризирана речева лаборатория; Международен университетски семинар за балканистични проучвания и специализации; Мултимедиен център по компютърна архивистика, дигитални архиви и история на местното самоуправление.

Каква е всъщност позицията на университета в областта на научноизследователската дейност?

Научните колективи на Югозападен университет „Неофит Рилски“ са спечелили за десетгодишния период над 76 проекта на обща стойност над 7 765 608 лв. в следните научни направления:

- природни науки, математика и информатика;
- обществени, хуманитарни науки, педагогика и изкуства;
- здравеопазване и спорт.

Научноизследователските проекти са получили грантове от следните финансиращи организации: Център КСОУВО към МОМН по линия на Световната банка, Фондация „Отворено общество“ – програма Образование, Министерство на образованието по линия на програма СЕЕРУС на ЕС, DAAD, ФАР „Трансгранично сътрудничество България – Гърция“, Фонд „Научни изследвания“, програма COST, Шеста рамкова програма, Седма рамкова програма, Структурни фондове – Програма „Развитие на човешките ресурси“, Програма „Учене през целия живот“, INTAS, PHARE, DAPHNE III, Програма за европейско териториално сътрудничество „Гърция-България 2007-2013“ и др.

Размерът и профилът на грантовете за последните пет години (2006 – 2011 г.) е както следва:

– Фонд „Научни изследвания“ – 25 спечелени проекта на обща стойност 2 559 249 лв.;

– Европейски научни програми (COST, Шеста рамкова програма, Седма рамкова програма) – 4 спечелени проекта на обща стойност 332 876 лв.;

– Структурни фондове, Програма „Развитие на човешките ресурси“ – 6 спечелени проекта на обща стойност 1 797 397 лв.;

– Други европейски и международни програми („Учене през целия живот“, INTAS, PHARE, DAPHNE III, Програма за европейско териториално сътрудничество „Гърция-България 2007-2013“ и др.) – 18 спечелени проекта, на обща стойност 1 999 044 лв.

През последните години са безспорни успехите на университета в областта на магистърските програми и продължаващо обучение. За да удовлетвори потребностите на практиката от обучение и подготовка на специалисти в различни професионални области, бе увеличен значително броят на магистърските програми (след придобита образователно-квалификационна степен (ОКС) „бакалавър“ или „магистър“) и се разнообразят тяхната насоченост и съдържание. Разработени бяха и се утвърдиха от Академичния съвет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ учебни планове на 86 магистърски програми с различен срок на обучение. Всички те са акредитирани, като 8 нови магистърски програми са създадени в рамките на акредитираните професионални направления.

Към 2011 г. магистърските програми са нараснали повече от пет пъти в сравнение с края на 2007 г., като 19 от тях в момента са в процес на разработване на чужд език, а по две вече се извършва обучение на английски език на студенти от Кипър и Гърция – Образователен мениджмънт и Физика. Средно на учебна година броят на обучаваните в различни магистърски програми (след придобита ОКС „бакалавър“ или „магистър“) е около 1400 студенти.

Специално отношение заслужава магистърската програма *„Метрология в химията“* като пръв опит за обучение, организирано от международен консорциум от университети от Европейския съюз, в рамките на програма „Еразъм“. Тя се осъществява от консорциум на 9 европейски университета от 7 държави, членки на Европейския съюз. ЮЗУ „Неофит Рилски“ е единствен представител от българските университети в този консорциум. В него участват Университетът в Тарту (Естония), Варшавският университет, Университет „Мария Склодовска-Кюри“ и Университет „Адам Мицкевич“ (Полша), Лионският университет (Франция), Лисабонският университет (Португалия), Букурещкият университет (Румъния) и Университетът в Марибор (Словения). Обучението се осъществява в сътрудничество с Института по стандартни материали и измервания – гр. Гейл, Белгия (метрологичен център на ЕС). Координатор за ЮЗУ „Неофит Рилски“ е доц. д-р Петко Манджуков (Природоматематически факултет). В рамките на обучението се извършва интензивен обмен на студенти и преподаватели между университетите от консорциума.

Успешно завършилите магистърската програма студенти получават сертификат „EUROMASTER“, който се издава като допълнение към националната диплома и е официален документ, признат в границите на Европейския съюз. По време на обучението се организира лятна школа за всички студенти, обучаващи се по програмата, от университетите от консорциума. Учебните занятия в нея се провеждат от международен екип от преподаватели. През 2009 г. втората лятна школа на консорциума се проведе в Благоевград.

Сключен е меморандум между ЮЗУ „Неофит Рилски“ и Университет „Македония“ – Солун, Република Гърция, и се извършва подготовка за създаване съвместно със Стопанския факултет на нова международна магистърска програма по „Бизнес администрация“. Примерът с тези два опита за създаване на съвместни магистърски програми с чуждестранни университети показва, че ЮЗУ „Неофит Рилски“ вече е търсен партньор в европейското образователно пространство.

През 10-годишния период ЮЗУ „Неофит Рилски“ не е преставал да организира продължаващо обучение по няколко основни програми за допълнителна квалификация и повишаване на квалификацията – получаване на педагогическа правоспособност, допълнителна квалификация на педагогическите кадри, на работещите в системата на здравеопазването, повишаване квалификацията на служители от държавната администрация.

Търсени са квалификационните курсове, ориентирани предимно към учителските кадри, програми за обучение на служителите от държавната администрация. Към Факултета по педагогика бе изграден Център за продължаващо обучение, а за повишаване педагогическата квалификация на младите преподаватели сериозен принос има Лабораторията по дидактика на висшето образование.

В рамките на курсовете за повишаване на квалификацията и допълнителна квалификация ежегодно се обучават около 1100-1200 специализанти.

Погледнато в по-общ план, в резултат на предприетите мотивирани и обосновани действия от 12 000 студенти при институционалната акредитация през 2006 г., в момента капацитетът е увеличен на 15 600 студенти. С тази последователна политика се създадоха предпоставки за подобряване на приема в университета, съответно и във финансирането, респективно и издигане на авторитета му на един от водещите университети в страната по брой студенти.

Увеличен бе капацитетът и на професионалните направления, към които има траен и нарастващ кандидатстудентски интерес. В процедура за акредитиране са още две научни специалности: „Общо и сравнително езикознание“ и „Славянски езици“.

Съществен компонент от политиката на университета е практическо обучение, което е заложено в учебните планове и програми и е за научно-базирано преподаване и формиране на практически умения у студентите. За

неговото обезпечаване ежегодно се сключват договори с работодатели и наставници. През изтеклия 10-годишен период непрекъснато се разширяваше спектърът на образователните и научните институции, пряко ангажирани с практическото обучение. Работодатели бяха канени на обсъждане на учебните планове по време на акредитационни процедури, както и по линия на Кариерен център.

Разработени и подписани бяха меморандуми за сътрудничество с общини, образователни институции, институции от публичната сфера и др.

За да се подобри връзката на студентите с потребителите на кадри в университета, бе създаден Кариерен център. Съвместно с външни институции той организира дни на отворените врати за студентите, дни на кариерата и други прояви. Центърът подпомага студентите в процеса на търсене на стажантски практики и кандидатстване за работа, организира дискусии по интересни теми, свързани с тяхната реализация, провежда изследвания на работодатели за нагласите им към наемане на завършващи студенти.

При сравняване на броя на часовете за практическо обучение към учебната 2000/2001 г. и учебната 2010/2011 г. се наблюдава тенденция към значителното им намаляване. Това се дължи на влязлата в сила кредитна система, според която студентите имат 2200-3000 часа аудиторна заетост в бакалавърската степен, но делът на извънаудиторната заетост е значително завишен.

В Комюникето от съвещанието на министрите на образованието от Европейския съюз, проведено в Берлин през 2003 г., бе предвидено в приоритетите до май 2005 г. висшите училища да въведат системи по качеството (акредитиране, сертифициране и други форми за доказване на качеството).

В изпълнение на законовите изисквания ръководството на Югозападния университет „Неофит Рилски“ взе решение да се разработи система по качеството в съответствие с изискванията на международния стандарт ISO 9001:2000 (на който е идентичен БДС EN ISO 9001:2001). По този начин се създадоха предпоставки след въвеждане на системата и внедряването на компонентите ѝ да се предприемат стъпки за сертифициране от оторизирани международни сертификационни организации.

От 2004 г. в университета бе приета и от тогава функционира успешно Вътрешна система за оценяване и поддържане качеството на обучението и академичния състав. От отдела по качество бяха разработени всички документи, необходими за нейното функциониране – наръчник, процедури, работни инструкции. Целогодишно се извършват предварителни одити на нови и обновявани учебни планове. Всяка година се провеждат вътрешни одити на основните звена по оценяване на учебната документация и нейното съответствие с приетите процедури. Изготвят се предписания за отстраняване на констатираните недостатъци. Провеждат се анкетни проучвания сред студентите за удовлетвореността им от учебния процес, включително и от администра-

тивното обслужване. Освен това се изготвят предписания, за да се подобри административното обслужване на учебната дейност. Ежегодно се провежда стандартна процедура, наречена Преглед от ръководството.

Създадените условия за академично израстване на преподавателския състав са важна предпоставка да се повиши качеството на резултатите от образованието. Важно значение за това има прилагането на гъвкави и интерактивни методи и техники, както и използване на мултимедийни технологии.

Законът за висше образование съдържа изискването чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството на обучението и академичния състав университетът да осигурява качеството на образованието и чрез проучване на студентското мнение. Целта е да се контролира, поддържа и управлява качеството на образованието в предлаганите области на висшето образование и професионални направления, както и на академичния състав. Оценка на студентите за удовлетвореността им от работата с преподавателите се обявяват в Интернет. И е радостно, че средната оценка за преподавателите през академичната 2009/2010 г. е много добър 4,81 по шестобалната система.

Нормално е естествено е, когато се анализира дейността на една институция, да се види мястото ѝ в контекста на европейското образователно пространство. Болонската декларация от 1999 г. очерта визията за конкурентно висше образование в международен план и атрактивно европейско пространство, в рамките на което институциите за висше образование, подпомогнати от силно мотивирани кадри, ще осъществят разнообразните си мисии в обществото на знанието. На академичната общност е известно, че от 1999 г. 47 страни са поставили подписите си под приетата визия за Европейската културна конвенция и са отбелязали значителен напредък в реализирането ѝ. Посредством уникалното партньорство между държавни власти и университети от една страна, и агенциите за контрол на качеството, международни организации и европейски институции от друга, бяха предприети редица реформи за създаване на европейско пространство за висше образование, изградено на базата на доверие, сътрудничество и уважение към разнообразието от системи за висше образование.

Международното сътрудничество на Югозападния университет с чуждестранни образователни и научни институции се осъществява в горепосочения контекст на база сключени международни договори в две направления – коопериране на институционално ниво и обмен в рамките на програма „Еразъм“. И към настоящия момент университетът поддържа активни отношения в сферата на академичното сътрудничество с повече от 30 университета и научни институции въз основа на сключени институционални договори.

Разбира се, списъкът на тези висши училища не ограничава Югозападния университет в стремежа му да разширява международните контакти, като ползотворното сътрудничество се осъществява и с много институции извън

горепосочените, в рамките на редица международни и национални научноизследователски и образователни проекти.

През последните години като цяло се регистрира ръст при задграничните пътувания на преподавателите с цел реализиране на образователни или научни проекти. Изрично посочваме, че от юни 2009 г. във връзка с икономическата криза Академичният съвет въведе мораториум на задграничните пътувания за участие в конференции, конгреси и други. Следва да се отбележи, че през последните години те изцяло се финансират от външни източници, докато през периода 2001–2008 г. университетът осигуряваше допълнителна контрибуция.

За периода 2003-2011 г. реализираните участия в международни форуми са 717, средно около 100 преподаватели на година представляват университета в чужбина.

По финансираната от Европейската комисия образователна програма „Еразъм“, ЮЗУ участва активно по отношение на студентската мобилност. Същността на програмата се изразява в образователен обмен на студенти и преподаватели, като Европейската комисия финансира с грант съответния период на обучение или преподаване. За академичната 2009/2010 г. ЮЗУ се нареди сред първите пет български университета с най-високо финансиране по програма „Еразъм“.

През академичната 2008/2009 г. университетът се включи на национално ниво в „Еразъм“ консорциума за студентски практики и по този начин даде възможност на студентите не само да се обучават за един семестър в чужбина, но и да приложат на практика придобитите знания в чуждестранна институция.

Като допълнителни дейности, свързани с международната активност, за да се повиши качеството на образованието, могат да се посочат разработените съвместни магистърски програми в рамките на „Еразъм“, както и интензивните програми „Еразъм“, в които университетът е партньор с редица европейски висши училища.

Югозападният университет участва и в други дейности за международно коопериране като програмата на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство, Фонд за отпускане на стипендии, който цели да се засили сътрудничеството между България и страните от ЕИП ЕАСТ (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) в областта на висшето образование и научните изследвания.

Университетът участва и в проект „Повишаване на квалификацията на преподавателите във висшите училища“, изпълняван от дирекция „Политика във висшето образование“ на Министерство на образованието, младежта и науката. Проектът се финансира от Европейски социален фонд чрез оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

Югозападният университет е връчил почетното звание „Доктор хонорис

кауза“ за заслуги към развитието на науката и образованието на 39 изтъкнати български и чуждестранни учени, общественици и политици. За изключителен принос в развитието и утвърждаването на университета 48 изявени учени са удостоени със званието „Почетен професор на Югозападен университет „Неофит Рилски“.

През последните три години се отбелязва традиционно партньорство с Университета в Тексас, САЩ, и други европейски и български университети.

Ако трябва да анализираме художественотворческата дейност в университета, онова, което се налага като извод, е, че в структурата на ЮЗУ „Неофит Рилски“ съжителстват почти всички изкуства, което дава възможност на младите хора да обменят творчески идеи и да реализират съвместни художествени продукти още в процеса на тяхното обучение. Показването на сцена на най-добрите преподавателски и студентски постижения в областта на музикалното, изобразителното, театралното изкуство, на танца, на късометражното и на документалното кино, поставянето на премиерни музикално-сценични заглавия, модни ревюта, хореографски спектакли и др. станаха възможни благодарение на спечелени проекти, на добрата материална база, а също и на активните контакти на ЮЗУ „Неофит Рилски“ с културните институции в града, на връзките със сродни университети от страната и ЕС.

Талантът на преподавателите и студентите е оценен по достойнство, за което свидетелстват спечелените многобройни награди от национални и международни конкурси и фестивали: доц. Константин Бонев – награда за документално кино „Златен ритон“ за авторския си филм „Европолис – градът на делтата“, Los Angeles Reel Film Festival'09 – почетен диплом и номинации за най-добър филм, за режисура, за най-добър сценарий, за операторско майсторство, за музика, за монтаж; проф. д.н. Ф. Павлов – награда на Министерство на културата за изпълнителско изкуство „Златен ритон“ и почетни знаци от ДМА „Проф. Панчо Владигеров“, Български хоров съюз, Съюз на българските музикални и танцови дейци; с филма на БНТ „Пътят към върха“ проф. Здравко Маринов, сценограф, спечели втора награда в категорията „Игрални филми“ на Евразийския телевизионен конкурс за социални програми и филми за деца и юноши „Я-человек“ – гр. Оренбург, Русия; студентите от четвърти курс в Катедрата по телевизионно и киноизкуство Иван Менкачев и Зоран Мишевски получиха Първа награда от Международния фестивал на късометражното кино „Младостта в действие“, гр. Потенца, Италия и т. н.

Студентският фолклорен ансамбъл гостува на фестивали във Франция, Гърция, Испания, Германия, Русия, Италия и Турция. В Истанбул спечели първо място на Световния студентски фестивал. Театралната труппа участва в театралния фестивал „Твой шанс“, Москва, Русия, и в студентския университетски фестивал в Ниш, Р. Сърбия. Ежегодно се провежда летен пленер по изобразително изкуство в с. Ковачевица, многобройни са участията в регио-

нални, национални и международни изложби на преподавателите от Катедрата по изобразително изкуство. Студентите от Катедрата по музика при Факултета по изкуствата участваха в премиерата на ораторията „Стабат Матер“ от Джовани Перголези в дните на музикалната седмица „Кампус кантат“ в Дортмунд, Германия. Проф. Н. Цветков е изнесъл над 150 семинара по български народни танци в Белгия, Холандия, Япония и Франция.

Това е само малка част от многообразния и наситен с впечатляващ талант и умения творчески живот на преподавателите и студентите от ЮЗУ „Неофит Рилски“. Художественотворческата дейност има подобни измерения най-вече и благодарение на активността и неуморната работа на целия академичен състав. Материалната база в последните години е значително подобрена – бяха създадени скулптурно ателие, закупена бе съвременна снимачна техника, осветителна и озвучителна техника за специалността „Актьорско майсторство“, изградена беше още една зала за сценични изкуства, а предстои и оборудването на звукозаписно студио с необходимата техника за специалностите „Телевизионно и киноизкуство“ и „Музика“.

Предвид високия професионализъм на преподавателския състав във Факултета по изкуствата и осъвременяването на материалната база, перспективите за развитието на художественотворческата дейност в ЮЗУ „Неофит Рилски“ за следващите години са оптимистични. Обучението на студенти в почти всички видове изкуства и непосредствените контакти между студенти и преподаватели създават сериозна предпоставка за подготовката и изграждането на добри професионалисти в сферата на изкуството и културата.

Каква е визията за развитие на ЮЗУ „Неофит Рилски“ през следващите 10 години?

През академична 2009/2010 г. бюлетинът на Форума за Болонска политика официално обяви, че създаденото Европейско пространство за висше образование е вече факт. Този бюлетин бе подписан освен от министрите на образованието на отделните страни-членки и от Европейската асоциация на институциите за висше образование, Европейската асоциация на университетите и Международната асоциация на университетите. Болонският процес, целящ формирането и по-нататъшното развитие на Европейско пространство за висше образование, доведе до формулиране на ново определение за висше образование в Европа.

Естествено, базисната политика, с която ректорските ръководства на ЮЗУ ще се съобразяват през следващата декада, е определена от Европейската комисия и комюникето от конференцията на министрите, отговорни за висшето образование в Льовен и Лувен-ла-ньов от 28–29 април 2009 г. „Болонският процес 2020 г. – Европейското пространство за висше образование в новото десетилетие“. Сред дефинираните приоритети на висшето образование за предстоящото десетилетие се открояват: равен достъп и завършване на висше

образование; учене през целия живот; пригодност за заетост; учене с център студентът и преподавателската мисия на висшето образование; модерно образование, модерни научни изследвания и иновации – увеличаване на броя на лицата със способности за изследователски труд; високо качество на докторските програми, които да се допълват от междудисциплинарни и между-секторни програми; международна отвореност за глобално сътрудничество и транснационално образование, ръководено от Европейските стандарти и насоки за осигуряване на качество на UNESCO/OECD; мобилност на студентите, младите изследователи и академичния състав – най-малко 20% от завършващите студенти в Европейското пространство за висше образование трябва да са преминали период на обучение в чужбина; засилване на академичната и културната интернационализация на европейското висше образование, в частност ролята на ЮЗУ като такъв инструмент; във всеки един от трите цикъла на висше образование трябва да се създадат възможности за мобилност в структура от програми за придобиване на степен (по възможност международни).

Друг основен документ е Декларацията от Будапеща и Виена относно Европейското пространство за висше образование от 12 март 2010, както и бюлетинът от Форума за Болонска политика (Виена, 12 март 2010).

В раздел 4 на бюлетина е посочено, че „се нуждаем от засилено сътрудничество между системите на висшето образование и научните изследвания в различните региони по света“. Следователно акцент в бъдещата политика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ е да се повиши качеството на научните изследвания, тяхната интернационализация, от една страна, и, от друга – да повиши качеството на обучение. Това може да се осъществи чрез съответната налична инфраструктура и високоспециализиран състав от хабилитирани преподаватели и изследователи.

Изграждането на образователна и научна инфраструктура на ЮЗУ „Неофит Рилски“ в следващото десетилетие задължително следва да се осъществява с правителствена подкрепа, както се казва в т. 11 от Декларацията относно Европейското пространство за висше образование от 12 март 2010 г., „висшето образование е обществена отговорност“. Т. е. държавата поема ангажимента, „независимо от тежките икономически условия, да направи всичко възможно институциите за висше образование да разполагат с необходимите ресурси в установени и съблюдавани от обществените власти граници“. Изграждането на тази инфраструктура се налага с цел подпомагане на ефективния преход от образователна в научно-образователна институция за висше образование.

В мандата 2007-2011 г. сегашното ръководство на ЮЗУ „Неофит Рилски“ предприе мерки да изгражда пътна карта на университета, която да покрива всички области на науката, които са предмет на изследване във висшето училище.

Изграждането и реализирането на мерките, залегнали в пътната карта, ще се осъществяват и в следващото десетилетие чрез оптимизиране на интегра-

цията и научния потенциал на университета в ERA (European Research Area); участие в международни проекти с европейски партньори; чрез получаване на достъп до широката паневропейска научноизследователска инфраструктура; намиране на „ниша“ на национално и регионално ниво в сектори, в които ЮЗУ „Неофит Рилски“ развива уникална научна дейност; стимулиране визията и развитие на политика на по-широко коопериране в определени за приоритетни и ключови зони за научни изследвания; създаване на нова генерация изследователи в науката и подобряване на нивото на съществуващия научен капацитет; създаване на поне един „RI парк“ на ниво университет, на уникална и рядко срещана научна инфраструктура.

ЮЗУ „Неофит Рилски“ е сред първите университети в страната, приели пътна карта през януари 2008 г., както и процедура за изграждане и оценка на научна инфраструктура – за сведение националната пътна карта за изграждане на научна инфраструктура бе приета на 21 септември 2010 г. с Решение 692 на Министерския съвет.

В националната пътна карта е предвидено в раздел 6 БГ-Кларин да се създаде национална интердисциплинарна изследователска електронна инфраструктура за интегриране и развитие на електронните ресурси за български език като част от европейския CLARIN. В българския консорциум е включен и ЮЗУ „Неофит Рилски“. И както е посочено в нея, за развитие на научни комплекси България е предвидена в част от европейските проекти за подготовка за изграждане на научноизследователски инфраструктурни центрове. Те са ESSurvey – европейско социално изследване, Euro-Argo – глобален мониторинг на океаните и моретата, Spiral 2 – ускорител и инструментариум за добиване на редки радиоактивни изотопни лъчи с интензитет, несъществуващ до момента, Clarin – електронни лингвистични модели, Eli – мега-светлинен лазер, BBMRI – Европейска инфраструктура за биобанкиране и Prase – партньорство за върхови изчислителни изследвания в Европа. Макар ЮЗУ „Неофит Рилски“ да не е включен в националния консорциум по горепосочените програми (с изключение на Кларин), привличането на нови членове е препоръчително и университетът ще кандидатства обосновано за партньорство в някои от програмите в съответното министерство.

Включването на университета в горепосочените програми изисква да се акцентира върху научните изследвания и тяхното качество. За целта усилията трябва да се насочат към възприемане и адаптиране към нашите условия на разработената концептуална рамка за *научно-информирано преподаване (research-informed teaching)*. Известно е, че целта е да се разшири обхватът на ученето и преподаването в рамките на университетите. Приема се, че то би подкрепило опита в ученето на студентите, би мотивирало преподавателския състав да поддържа научна активност и да предполага включване на бизнеса и изследователите в процеса на обучение. Значимо взаимодействие между

обучението и научните изследвания би помогнало на студентите да развият разбиране за комплексността на знанието и компетенциите им при справяне с различни научни предизвикателства, които прогресът генерира и ще генерира. Следователно дипломираните студенти ще бъдат способни да подкрепят „икономиката, базирана на знание“.

Налице са свързани типологии на научно-информационното преподаване. Това е концепт, разработен от Boyer (1990) и възприет от развитите европейски университети. „Начетеност“ и „ерудия“ са едни от предпочитаните от него термини. Те изразяват преминаването отвъд поляризацията между преподаването и научните изследвания. Последната е насочена и към измерване на по-широк кръг академични дейности. „Трансферът на знание“ е най-често използваният термин за разпространение на резултати от научни изследвания и други форми на генериране на знание. Както е известно от определението на Argote and Ingram, 2000, „това е процес, в който една единица (група, департамент, катедра) се повлиява от опита на друга“.

Мерките, които ректорските ръководства на ЮЗУ „Неофит Рилски“ в бъдеще ще предприемат, целят да подпомогнат академичния състав да оцени инициативите, базирани на научно-базирано преподаване, заложи в учебните планове и програми на институционално и международно ниво. ЮЗУ „Неофит Рилски“ ще изведе следните категории, на които да се базира научноизследователската работа на преподавателите, за да може международното измерване да е ефективно: извеждане на преподаването с фокус върху специалността на студента; научно-ориентирано – акцент върху научната конструкция и дизайн; научно базирано – с фокус върху научно базираното научаване (докторанти); научно ръководено – с акцент върху научаването, фокусирано върху публикационна активност и писане на статии в реферирани списания.

Посочените категории описват степента, в която се включват студентите като аудитория и/или (съ)изпълнители на научен проект, както и в каква степен те се фокусират върху обучението, базирано на научни изследвания или учат за изследователския процес и решават негови проблеми. Преподаването, базирано на научна информираност, следва да бъде ориентирано специфично към определена специалност и да варира в съответствие с академичното ниво.

Научно-информирана практика е концепт, залегнал и през последното десетилетие в българските университети, но с членството на страната ни в Европейското научно и образователно пространство бяха поставени нови изисквания: нарастване на националното и международното признаване, защото процесът на вземане на решения в областта на висшето образование и съответните професионални направления следва да се базира на доказателства за ефективно проведена, научно-базирана практика. Известно е, че в Обединеното кралство редица национални и професионални организации поставят ак-

цент, че целият състав следва да включва/инкорпорира активно доказателства от науката, които да се прилагат в практиката.

Третият важен акцент е интегриране на научно-информационното преподаване и научно-информираната практика. В областта на здравните професии и специалности това е водещ компонент – а ЮЗУ „Неофит Рилски“ развива такива специалности във Факултета по Обществено здраве и спорт. Така че ректорските ръководства ще трябва да акцентират върху 6 основни фактора, които характеризират ефективното и качествено преподаване през XXI век: по-нататъшно изследване на връзката между преподаване и обучение (научаване), научни изследвания и интегриране и приложно познание; ефективно преподаване чрез акцент върху практиката и прилагане на европейските и световните стандарти за обучение в дадена специалност; знания за преподаването и научаването от страна на студентите чрез акцент върху рефлексия по отношение на практиката; формиране на специфични научни умения за изследвания, научно поведение и научен краен продукт; развитие на знание за съдържанието на учебната програма чрез рефлексия; разпространение на резултатите от научните изследвания в реферирани рецензирани български и най-вече чуждестранни списания.

По отношение на образователните дейности като водеща политика биха могли да се открият някои основни моменти за висшето образование, залегнали в плана за действие за 2010-2011 г., в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2008-2013 г.

По приоритетно направление – подобряване на възможностите за достъп до учене през целия живот: развитие на дистанционна форма на обучение; актуализиране на Системата за натрупване и трансфер на кредити в контекста на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS).

По приоритетно направление – осигуряване на качество и ефективност на ученето през целия живот: стимулиране на работодателите да осигуряват практика в реална работна среда за студенти; актуализиране на квалификационните характеристики за специалностите във висшето образование и учебни програми по дисциплини с цел привеждането им в съответствие със състоянието и тенденциите на пазара на труда, научно-техническия прогрес и действащото специално законодателство; засилване на чуждоезиковото, ИКТ и специализирано обучение във формите на подготовка и повишаване квалификацията на преподавателите във висшите училища; разработване на Национална квалификационна рамка.

Ректорските ръководства следва да отчитат тенденцията към запазване интереса на потребителите на образователни услуги в сферата на магистърските програми, продължаващото обучение и търсенето на нови образователни програми.

Ще се засили и тенденцията да се създават учебни планове и програми, способстващи не само да обогатяват и надграждат професионално насочени

знания, но и да формират социални, информационни и професионални компетентности, както и умения за самостоятелна работа и творчество.

Трябва да продължи процесът на оптимизиране на учебните планове относно аудиторна и извънаудиторна заетост, теоретична и практическа натовареност. Необходимо е да се преодолее дисциплинарният максимализъм и да се разнобразят формите на контрол (текущ и резултативен). Да се задълбочи политиката за разработване, обновяване и оценяване на бакалавърските и магистърските програми по отношение на пазарната потребност и икономическа целесъобразност за университета, а образователните дейности да се управляват въз основа на ясно разписани процедури и навременни организационни решения.

Изключително важно е магистърските програми и програмите за продължаващо обучение да откликват на потребностите на кандидатите за обучение и практиката. Би следвало да се разширяват възможностите за повишаване на квалификацията и придобиване на допълнителна квалификация, в рамките на продължаващото обучение, като се създават условия за осигуряване на обучение през целия живот. А за да се реализират тези амбициозни задачи, е необходимо преразглеждане на структурата и профила на представените специалности по научни направления в университета.

Очевидно е, че предизвикателствата пред следващата декада няма да са малко. Интернационализацията на образователния и научен продукт се е превърнала в трайна европейска парадигма и за да присъства в Европейското научно-образователно пространство, ЮЗУ „Неофит Рилски“ следва приоритетно и с пълна сила да продължи политиката си за реформиране и модернизация.